

TABIATTAKİ ADALET DÜZENLEYİCİLERİ: BÖCEKLER

Levent ÜNLÜ¹

Öz

Böcekler, insanoğlunun en büyük yardımcılarından biridir. Kâinatta hiçbir şeyin boşa yaratılmadığını, ilahi bir düzen içerisinde bu canlıların kendilerine verilen görevi yerine getirdiklerini bilmek, görmek gerekir. Tabiattaki dengeyi sağlamaya çalışan bu canlıların vazifeleri pek çoktur. Bu çalışmada böceklerin görevleri, faydaları ayetler ve Risale-i Nur eserleri dâhilinde incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Böcek, adalet, denge, İlahi adalet

Abstract

Justice Regulators in the Nature: Insects

Insects are one of the greatest helpers of human beings. It is necessary to know that in the divine order these creatures fulfill the task assigned to them, that nothing is created in the universe in vain. These living beings trying to maintain balance in the nature have many duties. In this study, the tasks and benefits of insects will be examined with the framework of verses of the Qur'an and the Risale-i Nur.

Key words: Insect, justice, balance, poetic justice

---

1 Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bitki Koruma Bölümü, 01ulevent@gmail.com

1. Giriş

Yüce yaratıcının bize kendisini tanıttırdığı birçok ismi vardır. Bu isimlerinden birisi de “**Adl**”dir. Sözlükte ‘Adalet’, kelimesi eşit, denge, ölçmek, dengelemek, dengede tutmak tartmak vb. anlamlarda kullanılmıştır. Kavramsal olarak adalet, her şeye ve herkese hak ettiği şekilde davranmak, dengeli ve ölçülü davranmak, doğru hüküm vermektir (Anonim, 2017).

Said Nursi, Risale-i Nur Külliyyatı’nda bu manayı “Şu kâinat öyle bir saraydır ki, o sarayda sürekli olarak tahrip ve tamir içinde çalkalanan bir şehir var ve o şehirde her vakit harp ve hicret içinde kaynayan bir memleket var. O memlekette her zaman ölüm ve hayat içinde yuvarlanan bir âlem var. Hâlbuki o sarayda, o şehirde, o memlekette, o âlemde o derece hayretler içinde bırakan bir muvazene bir mizan bir ölçülülük hükmediyor, bilbedahe ispat eder ki; bu hadsiz mevcudatta olan değişim, gelir, gider her bir anda umum kâinatı görür teftiş-i nazardan geçirir bir tek zatın nizamiyle ölçülür, tartılır. Yoksa balıklardan bir balık bin yumurtacık ile ve bitkilerden haşhaş gibi bir çiçek yirmi bin tohum ile ve sel gibi akan unsurların, inkılapların hücumu ile şiddetle dengeyi bozmaya çalışan ve istila etmek isteyen sebepler başıboş olsaydı veyahut maksatsız serseri tesadüfe ve mizansız ölçüsüz kör kuvvete ve şuuru, zulmetli tabiata havale edilseydi, o eşyadaki ölçü, o kâinat-taki denge öyle bozulacaktı ki; bir senede belki bir günde karmakarışık olurdu. Yani deniz karmakarışık şeylerle dolacaktı; kokuşacaktı; hava zararlı gazlarla zehirlenecekti; zemin ise bir mezbele, bir mezbaha bir bataklığa dönecekti. Dünya boğulacaktı.” (Nursi, 1992:561) diye ifade etmişlerdir.

Hiç şüphe yok ki kâinattaki canlılar boş yere yaratılmamışlardır. Kimi zaman farkında olmadığımız, bazen bilmeden üstünden geçerek ezdiğimiz bu canlılardan biriside böceklerdir. Bu yaratıklar, kâinatta

bizler farkında olmasak da, onlar vazifeleri tamamlayıp giderler. Cenab-ı Allah, bu hayvanlara öyle görevler vermiş ki, bunları saymakla bitiremeyiz. Bu çalışmada böceklerin yaptığı bazı mükemmel işlerden ve vazifelerindeki düzenden bahsedilecektir.

2. Böceklerin Faydaları

Birçok faydası bulunan böceklerin kimisi diğer canlılara besin olur, bir diğeri çiçeklerin tozlaşmasını sağlar. Bazıları da bal ve ipek gibi ürünlerin insanoğluna sunulmasına vesile olur.

Böcekler dünyada pek dikkat çekmeyen canlılar olsa da Cenab-ı Allah (cc) onları yeryüzünde bir denge içinde yaratmış. Bu dengenin bir yansıması elma ağacında meyve ile beslenen Elma içkurdu ve bununla beslenen predatör denilen avcı böcek arasında gerçekleşmektedir. Elma içkurdu, elma meyvesine yiyerek beslenirken, bu zararlı böceğin doğal düşmanı denilen predatör böcek de içkurdu ile beslenecektir. Burada akılları hayrete düşüren bir düzen varlığı apaçık görülmektedir.

Elmada beslenen elma içkurdu insanlara göre zararlı, elma içkurdu ile beslenen avcı böcek ise faydalı olarak adlandırılır. Bir diğer ifadeyle predatör türlere “doğal düşmanlar” ismi de verilir (Öncüer, 1997). Bizler, doğal düşmanların sayısının artırılıp zararlılarla beslenmesi için uğraşırız. Bediüzzaman’ın *Hakikat Çekirdekleri* adlı risalesinin 69. Maddesinde, “Düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır” dediği gibi, içkurdu elmayı yediği için bizim düşmanımız, predatör böcek içkurdunu yediği için onun düşmanıdır. Dolayısıyla predatör böcekler, düşmanımız ile beslenip onların sayısını azalttığı için ya da zararını önlediği için dostlarımızdır.

Böceklerde görülen mükemmelliklerden birisi de onların ürünlerinden faydalanmamızdır. Bunlardan en önemlisi bal ve ipektir. Said Nursi, *Lem’alar* adlı eserinde (1992:402)

“Hem sineğin bir sınıfı olan arılar, nimetlerin en tatlısı, en lâti-

fi olan balı sana yedirdikleri gibi, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânda, vahy-i Rabbânîye mazhariyetle serfirâz olduğundan, onları sevmek lâzım gelirken, sinek düşmanlığı, belki insana dâimâ muâvenete dostâne koşan ve her belâsını çeken o hayvânâta düşmanlığı gadirdir, haksızlıktır. Muzırların yalnız zararlarını def için mücâdele olabilir.”

diye bahsetmektedir. Burada son cümle ile de Bediüzzaman, böceklerle mücadele etmenin de ölçüsünü koymuş olmaktadır. Muzırların, zararlarının defi için mücadele edilebileceğini, gereksiz boş yere bir kimyasal uygulamasının yapılmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü yapılan gereksiz ilaçlamalar hem ekonomik olmaz hem de insan, evcil hayvan sağlığı ve çevreyi de olumsuz etkilemektedir.

3. Böceklerin Görevleri

Böceklerin doğrudan faydalarının yanı sıra birçok görevleri de bulunmaktadır. Said Nursi

“Böyle nüshaları çoğalan nevilerin ehemmiyetli vazifeleri ve kıymetleri vardır. Evet, bir kitap, kıymeti nisbetinde nüshaları teksir edilir. Demek, sinek cinsi de ehemmiyetli vazifesi ve büyük kıymeti var ki, Fâtır-ı Hakîm, o küçücük kaderî mektupları ve kudret kelimelerinin nüshalarını çok teksir etmiş. Evet, Kur'ân-ı Hakîmin “Cenâb-ı Haktan başka, bütün esbab ve ulûhiyetleri ehl-i dalâlet tarafından dâvâ edilen âliheler içtimâ etse, bir sineği halk edemezler. Yani, sineğin hilkatı öyle bir mûcize-i Rabbâniyedir ve bir âyet-i tekvîniyedir ki, bütün esbab toplansa, onun mislini yapamazlar, o âyet-i Rabbâniyeye muâraza edemezler, taklidini yapamazlar” (Hac Sûresi, 22:73) meâlindeki âyetine ehemmiyetli bir mevzu teşkil eden ve Nemrud'u mağlûp eden...”

(1992:419) ifadesiyle genel anlamda böceklerin öneminin küçümsenemeyeceğini vurgulamıştır.

Lem'alar isimli eserinde böceklerden bahsederken

“Evet, sineğin küçük bir taifesini baharın ahirinde, badem ve zerdali ağaçlarının dallarında, siyah bir kütle halinde halk olunup, dala yapışık olup kalırlar. Mütemâdiyen, pislik yerine damlacıklar onlardan akıyor. O katreler bal gibi, sâir sinekler etrafına toplanırlar, emerler.” (Nursi, 1992: 423)

demektedir. Burada da aslında iki böcek türünün ortak yaşayışından bahsedilmektedir. Badem, zerdali ve şeftali ağaçlarında bulunan zararlı böcekler, bitki ile beslenip atıklarında şeker bulunduğundan, karınca gibi bazı böcekler bu zararlıların atığı ile beslenip, onları düşmanlarından korumaktadırlar.

Böceklerin bitkilerin tozlaşmasında çok önemli rolleri olduğunu daha önce bahsetmiştik. Buna örnek olarak yine latif nükteler eserinde Bediüzzaman “Diğer bir başka tâifesi de nebâtâtın çiçeklerinin ve incir gibi bir kısım ağaçların telkîhinde istihdâm olunuyorlar.” (Nursi, 1992: 423) diye belirterek, incir, çilek arısı denilen böcekten bahsetmektedir. Bu böcek erkek ve dişi incir meyvelerinin tozlaşmasında görev almaktadır. Yine ateş böceği adı verilen böcekten ise “Sinek tâifelerinden yıldızlı, mumlu, ışıklı olan yıldız böceği şâyân-ı temâşâ olduğu gibi, sinek tâifelerinden yaldızlı, altın gibi parlak kısmı da şâyân-ı dikkattir.” (Nursi, 1992: 423) şeklinde bahsedilmektedir.

Sözler isimli eserinde sinek ve böceklerin zikir ve tesbihatlarından şöyle bahsediyor:

“Hususan sinek ve böceklerin bülbülleri hem çoktur, hem çeşit çeşittirler ki, onlar, bütün kulağı bulunanların, en küçük hayvandan en büyüğüne kadar olanların başlarında, tesbihatlarını güzel sec’alarla onlara işittirip onları mütelezziz ediyorlar.”

“Onlardan bir kısmı leylîdir. Gecede sükûta dalan ve sükûnete giren bütün küçük hayvanların kaside-hânenisleri, gecenin sükûnetinde ve mevcudatın sükûtunda, onların tatlı sözlü nutuk-hanlarıdır. Ve o meclis-i halvette olan zikr-i hafînin dairesinde birer

kutuptur ki, her birisi onu dinler, kendi kalbleriyle Fâtır-ı Zülcelâllerine bir nevi zikir ve tesbih ederler.”

“Diğer bir kısmı neharîdir. Gündüzde, ağaçların minberlerinde, bütün zihayatların başlarında, yaz ve bahar mevsimlerinde, yüksek âvazlarıyla, lâtif nağamatla, sec'alı tesbihatla Rahmânü'r-Rahîmin rahmetini ilân ediyorlar. Güya bir zikr-i cehrî halkasının bir reisi gibi, işitenlerin cezbelerini tahrik ediyorlar ki, o vakit işitenlerin her birisi lisan-ı mahsusuyla ve bir âvâz-ı hususî ile Fâtır-ı Zülcelâlinin zikrine başlar” (Nursi, 1993: 476).

4. Zararlı Böceklerle Mücadele

İnsanoğlu ne zaman kendi çıkarı uğruna kâinattaki bu dengeye çomak sokmuşsa hep zararlı çıkmıştır. Meyve ve sebzeler üzerinde beslenen herhangi bir zararlının mücadelesi için üreticilerimiz hemen kimyasal ilaçlara başvurmaktadır. Bunun nedeni ise bu ürünleri muhafaza etmek, daha fazla para kazanmaktır. Oysaki biraz sabır gösterip, bekleyip, bu zararlılar üzerinde mutlaka beslenen canlılara bir fırsat verip dengeyi bozmamaları gerekir. Neticesinde tabiattaki düzenin bozulmasının yanı sıra, ilaç zehirlenmeleri, ürünlerde ilaç kalıntıları, çevre kirliliği gibi olumsuz olaylar ortaya çıkmaktadır.

5. Tabiattaki Denge ve Adalet

Said Nursi tabiattaki dengeyi *Lem'alar* isimli eserinde şöyle açıklıyor:

“Şöyle ki: Güz mevsiminde, sineklerin terhisat zamanına yakın bir vakitte, hodgâm insanlar, cüz'î tâcizleri için sinekleri itlâf etmek üzere hapishanedeki odamızda bir ilâç istimâl ettiler. Benim fazla rikkatime dokunmuştu. Odamda çamaşır ipi vardı. Bilâhâre, o insanların inadına, sinekler daha ziyade çoğaldılar” (Nursi, 1992:419).

Bunun gibi yapılan gereksiz kimyasal ilaçlamalarla dengenin bozulacağını Bediüzzaman bildirmektedir. Sineklerin sayısının artması ise uygulanan kimyasal ilaçlara karşı sineklerin dayanıklılık kazanmalarından kaynaklanmaktadır. Bir diğer ifadeyle, bir sonraki ilaçlamada kullanılan ilaçlar bu böcekleri öldürmeyecektir ve yeni ilaçların yapılması gerekmektedir.

Yine tabiattaki mükemmel bir düzene böceklerin penceresinden bakacak olursak, bu canlıların mükemmel bir koku algılayıcıları olduklarını görürüz. İki misal verecek olursak; ilki, böcekler beslendikleri ürünleri kokularından bulurlar. Bahçenize bir domates fidesi dikecek olsanız, domatesten algıladığı koku ile böceğimiz bir süre sonra bu domatesi bulup, beslenmeye başlayacaktır. Buradan Cenab-ı Allah, böceklerin de rızıklarını arayıp kolayca bulamaları için kokuları vesile yapmıştır. Domateste zarar veren böceğin çıkarmış olduğu kokuları ise algılayan bir başka canlı ise bu zararlı böceklerle beslenen predatör böceklerdir. Domatesle beslenen yaprakbiti ve yaprakbiti ile beslenen gelinböceği (uğurböceği) kainatta muazzam bir düzenin işlemekte olduğunun en büyük şahitleridir.

İkinci misal ise, böceklerin kendi aralarındaki iletişimlerinde kullandıkları kokulardır. Bunlara feromon denir. Bu maddeler çok uzak mesafede bulunan erkek bireylerin, çiftleşecekleri dişi bireyleri bulmalarını sağlamaktadır. Böceklerin neslini koruyup devam etmelerinde mutlak gerekli şartlardan birisi de bu feromonlardır. Yine yuvasından çıkan bir karınca, uzak mesafedeki bulduğu besini yuvasına şaşırmadan, kaybolmadan dönebilmesi için yüce yaradan belirli yerlere iz işaret feromonu bırakması gerektiğini o karıncaya bildirmiştir. O koku ile yuvasını bulup, vazifesini ifa edecektir (Serez ve Zümreoğlu, 2001).

6. Sonuç

Tabiatta öyle bir düzen öyle bir ahenk vardır ki binlerce kez

Sübhanallah demek gerekir. Cenab-ı Allah'ın Adl ismini tabiatta görmek istersek, çevremize uzun uzun bakmak, olayları müşahade etmek yeterli olacaktır. Özellikle vazifelerini kimseye belli etmeden, sessiz sakin yapmaya çalışan vakti gelince ölüp, yerine yenilerinin gelmesiyle işlerini aksatmayan böcekleri sürekli izlemek gerekir.

İnsanoğlu tabiattaki düzene çomak sokmadıkça ilahi bir dengenin olduğunu ve bu dengenin sürekli devam ettiğini herkes bilmektedir. Zirai mücadele açısından bakıldığında, elma ile beslenen elma içkurduunun mücadelesinde kullanılan tarım ilaçları elma içkurduunu öldürürken, bunun yanında onunla beslenen birçok doğal düşmanı (faydalı böcekleri) da öldürmektedir. Yapılan ilaç uygulamaları ilaçlama yapan kimselere zehirli etkisinin olmasının yanı sıra bal arısı, balık ve diğer evcil hayvanlara da etki etmektedir. Yine yapılan ilaçlamaların çok sayıda ve gereksiz yapılmasıyla elma içkurdu ilaçlara karşı direnç kazanarak zamanla etkisiz bir hale gelebilmektedir. Bu da ilahi dengenin zararlılar tarafına karşı bozulması anlamına gelmektedir.

Zirai üreticilerimiz zararlı ve hastalıklara karşı mücadelede kullandıkları ilaçların boş fakat zehirli atık içeren ambalajlarını da tarla ve bahçelerinin kenarlarına atarak ta tabiattaki düzeni bozabilmektedir. Bu boş kutuların kontrollü bir şekilde bu alanlardan uzaklaştırılması gerekmektedir. Yüce yaratanın mükemmel yarattığı dünyamızda, biz insanoğlunun küçük fakat önemli ayrıntılara dikkat etmemiz gerektiği, bizden sonraki nesillerinde rahat bir şekilde yaşayacakları bir ortam bırakmak için sorumlu olduğumuzu hiçbir zaman unutmamız gerekmektedir.

7. Kaynakça

Anonim, (2017). <http://www.ilimrehberi.net/dini-ilimler/ah-lak/2052-adalet-allahin-adl-ismi.html> (05.09.2017)

Nursi, B. S. (1992). *Lemalar*. Envar Neşriyat, İstanbul.

Nursi, B. S. (1993). *Sözler*. Envar Neşriyat, İstanbul.

Öncüer, C. (1997). *Tarımsal Zararlılarla Biyolojik Savaş*. Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın.

Serez, M. ve A. Zümreoğlu, (2001). *Tarım ve Orman Zararlılarına Karşı Biyoteknik Yöntemler*. Dilek Ofset Matbacılık ve Cilt Sanayii, İstanbul.